

Bank kapitalının mənfəət və riskə təsiri

Kamil Heydərov

Xülasə

Bu məqalədə kapitalın Azərbaycan banklarının mənfəət və riskinə təsiri 2009-cu ilin fevral ayından 2012-ci ilin dekabr ayınadək olan dövr üzrə aylıq məlumatlar əsasında tədqiq edilir. Tədqiqat suallarını cavablandırmaq üçün iki pilləli təhlil aparılmışdır: (i) kapitalın Azərbaycan banklarının mənfəətinə təsirinin təhlili; (ii) kapitalın riskə təsirinin qiymətləndirilməsi. Tədqiqat işinin nəticəsinə əsasən, bank kapitalı mənfəətə artırıcı, riskə isə azaldıcı təsir göstərir. Məqalənin nəticələri Azərbaycanın bank menecerləri və tənzimləyiciləri üçün maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi baxımından əhəmiyyət kəsb edir.

Abstract

This paper examines the impact of capital on the profitability and risk of Azerbaijani banks using monthly data from 2009, m2 to 2012, m12. To address the research questions we employ two-step methodology: (i) to test the impact of capital on Azerbaijani banks profitability; (ii) to estimate the impact of capital on bank's risk. *The main findings suggest that bank capital appears to improve profitability and reduce risk.* The results of this study may present some value for Azerbaijani regulators and bank managers in terms of financial stability.

Açar sözlər: bank kapitalı, mənfəətlilik, risk, tənzimləmə

Keywords: bank capital, profitability, risk, regulations

Müəllifin e-mail ünvanı:

kamil_heydarov@cbar.az

Mündəricat

Giriş	134
1. Ədəbiyyatların icmalı	135
1.1. Kapitalın bankların mənfəətinə təsiri barədə ədəbiyyat	135
1.2. Kapitalın bankların riskinə təsiri barədə ədəbiyyat	136
2. Hipotez, statistik baza və metodologiya	138
2.1. Hipotezlərin irəli sürülməsi	138
2.2. Statistik baza.....	139
2.2.1. Statistik bazanın mənbəyi və təsviri	139
2.2.2. Statistik xülasə.....	139
2.3. Metodologiya.....	140
2.3.1. Bank mənfəəti ilə kapital arasında əlaqə.....	140
2.3.2. Bank riski ilə kapital arasında əlaqə.....	140
3. Empirik nəticələr	141
3.1. Bank mənfəəti ilə kapital arasında əlaqə.....	141
3.2. Bank riski ilə kapital arasında əlaqə.....	142
Nəticə	142
Ədəbiyyat.....	143

GİRİŞ

Son global maliyyə böhranı bank tənzimlənməsinin dizaynına yenidən baxmaq və yeni prudensial qaydalarla bağlı təkliflərin formalaşması üçün zərurət yaratdı. Bu təkliflərin qiymətləndirilməsi üçün yeni qaydaların maliyyə indikatorlarına mümkün təsirləri təhlil edilməlidir.

Global maliyyə böhranının ardınca Bank Nəzarəti üzrə Bazel Komitəsi bank sistemində maliyyə sabitliyini qorumaq üçün daha sərt kapital, likvidlik və leverec tələblərini nəzərdə tutan Bazel III qaydalarını qəbul etdi. Bu yenilik bank kapitalının mənfəət və riskə təsirinə dair mövzunu aktuallaşdırdı. Qeyd edək ki, bu mövzuya dair fərqli nəzəri baxışlar və empirik təhlillər mövcuddur. Misal olaraq, “moral hazard” hipotezini, “iflas xərci” hipotezini və “orta kənarlaşma” hipotezini göstərmək olar.

Bu məqalədə mövcud nəzəri-metodoloji bazadan istifadə etməklə kapitalın Azərbaycan banklarının mənfəət və riskinə təsiri 2009-cu ilin fevral ayından 2012-ci ilin dekabr ayınadək olan dövr üzrə aylıq məlumatlar əsasında tədqiq edilir. Tədqiqat işində bu suallar cavablandırılır: Birincisi, bank kapitalı mənfəətə əhəmiyyətli pozitiv təsir göstərirmi? İkincisi, bank kapitalı maliyyə vasitəçilərinin riskinə əhəmiyyətli mənfi təsir göstərirmi?

Qeyd edək ki, kapital ilə risk (mənfəət) arasında əlaqəyə dair mövcud empirik məqalələr əsasən ABŞ və Avropa ölkələrinin təhlilinə yönəlib və keçid ölkələri barədə məhdud məlumat verir. Bundan əlavə, bank kapitalı ilə risk arasında əlaqə geniş şəkildə təhlil edilsə də, kapitalın mənfəətə təsirinə dair az sayda empirik təhlillər aparılmışdır.

Bu baxımdan tədqim olunan tədqiqat işinin nəticələri bank menecerləri və tənzimləyicilər üçün praktik əhəmiyyət kəsb edə bilər. Tədqiqat işi aşağıdakı struktura malikdir. Birinci hissə mövzu ilə bağlı nəzəri, empirik ədəbiyyatları və real faktları nəzərdən keçirir. İkinci hissə hipotezlərdən, statistik baza və metodologiyadan bəhs edir. Üçüncü hissədə empirik təhlilin nəticələri hipotezlər çərçivəsində müzakirə olunur. Tədqiqatın əsas nəticələri və tənzimləyicilər üçün əhəmiyyəti dördüncü hissədə təsvir olunmuşdur.

1. Ədəbiyyatların icmalı

1.1. Kapitalın bankların mənfəətinə təsiri barədə ədəbiyyat

Bank kapitalı və mənfəət arasında əlaqəyə dair fərqli nəzəri baxışlar mövcuddur. Maliyyə bazarlarında informasiya assimetriyasına dair nəzəriyyə əsasən, banklar yüksək mənfəət gözləntilərini kapitalın artımı vasitəsilə həyata keçirə bilirlər. Bunun əksinə, “orta kənarlaşma” hipotezinə əsasən, mükəmməl sərmayə bazarında⁴⁸ kapital artımı riski və nəticə etibarilə, gəlirliyi azaldır. “Borc öhdəliklərinin nizamlayıcı rolu”na dair nəzəriyyəyə əsasən, öhdəliklərdə kapitala müqayisədə borcun daha böyük paya sahib olması bankların optimal portfel seçimini şərtləndirir ki, bu da mənfəətliliyi artırır” (Berger 1995 s.3).

Bu sahədə əsas empirik təhlil Berger (1995) tərəfindən ABŞ banklarının təmsalında aparılmışdır. Tədqiqat işinin nəticəsi kapital və mənfəət arasında əhəmiyyətli pozitiv əlaqənin olduğunu göstərir. Bundan əlavə, empirik təhlil yüksək kapitallı bankların daha mənfəətli olmasını “iflas xərci hipotezi” ilə izah edir. Qeyd edək ki, xüsusilə riskli banklar iflas xərcinin azalmasından daha çox faydalanır. Bununla belə, siqnal hipotezini təsdiqləyən nəticə məqalədə öz əksini tapmamışdır.

ABŞ bank sektorunun Berger və Bouwman (2012) tərəfindən aparılmış ən son təhlili kapital və mənfəət arasında pozitiv əlaqəni aşkar etmişdir. Bununla belə, yalnız kiçik banklar iqtisadi tsiklin bütün dövrlərində kapital artımından faydalanırlar, orta və böyük banklar isə böhran dövründə fayda əldə edirlər. Demircuc-Kunt et al. (2010) bank kapitalının mənfəətə təsirini böhrandan əvvəl və böhran dövründə təhlil edərək kapital artımının qiymətli kağızların gəlirliliyini böhran dövründə artırdığı qənaətinə gəlmişdir. Bununla belə, məqalədə böhrandan öncəki dövrdə əhəmiyyətli əlaqə aşkar edilməmişdir.

Naceur və Kandil (2009) Misir Mərkəzi Bankının daha sərt kapital tələblərinin mənfəəti artırdığını qeyd edir. Demircuc-Kunt və Huizinga (1999) bir neçə ölkənin 1988-1995-ci illər üzrə bank məlumatlarından istifadə edərək bank kapitalı ilə mənfəət arasında pozitiv əlaqəni aşkar etmişdir. Lee və Hsieh (2012) bank kapitalının mənfəətə artırıcı təsir etdiyini Asiya ölkələrinin təmsalında göstərmişdir. Bundan əlavə, tədqiqat işi digər təsiredici amilləri də hesablayaraq aşağı gəlirli, habelə, Yaxın Şərqi ölkələrində kapital artımının mənfəətə maksimal səviyyədə artırıcı təsir göstərdiyini müəyyən etmişdir. Həmçinin, kapital artımı investisiya banklarında mənfəətə zəif artırıcı təsirə malikdir.

⁴⁸ Mükəmməl sərmayə bazarı fərz edir ki, vergi, iflas xərci, əmanətlərin sığortalanması, bazara giriş maneələri mövcud deyil

Yuxarıda müzakirə edilən tədqiqat işlərindən fərqli olaraq, 107 ölkəni əhatə edən empirik təhlildə Barth et al. (2004) kapital tələblərinin əhəmiyyətli pozitiv təsirini aşkar etməmişdir.

1.2. Kapitalın bankların riskinə təsiri barədə ədəbiyyat

“Moral hazard” hipotezinə əsasən, bank kapitalı sabit faizli əmanətlərin sığortalanması mexanizminin risk artırıcı təsirini azaldır. Bunun əksinə, “orta kənarlaşma” hipotezinə əsasən, əgər kapital nisbətən bahalı maliyyələşmə üsuludursa, bank daha yüksək mənfəət əldə etmək üçün riskini artırmağa bilər. Əmanətlərin sığortalanması mexanizmi bank sektorunda sabitliyə töhfə vermək üçün yaradılır. Bununla belə, təcrübədə sabit faizli əmanətlərin sığortalanması sistemi “moral hazard” problemi yaradaraq riski artırmağa bilər. Bunun səbəbi əmanətlərin sığortalanması üçün banklar tərəfindən ödənilən təqvim haqlarının portfel riskinə əsasən müəyyən edilməməsi və həmçinin, sığortalanan əmanətçilərin bankın portfel seçiminə nəzarət etməkdə maraqlı olmamasıdır (Keeley 1990).

Bəzi empirik təhlillər əmanətlərin sığortalanması sisteminin riski artırdığını aşkar etmişdir. Kahane (1977), Kareken və Wallace (1978) və Bart et al. (2004) əmanətlərin sığortalanması sisteminin bank sektorunda ödəniş qabiliyyətinin itirilməsi ehtimalını artırdığını qeyd edir. Bu sahədə aparıcı tədqiqat işinin müəllifi Demircuc-Kunt (2012) qeyd edir ki, əmanətlərin sığortalanması ilə bank riski arasında əlaqə normal vaxtlarda pozitiv, bank böhranı dövründə neqativdir. Tədqiqat işinin nəticəsinə əsasən, ümumilikdə, əmanətlərin sığortalanması bank riskinə artırıcı təsir göstərir.

Bununla belə, “kapital artdıqca və gələcək iflas ehtimalı azaldıqca risk artırıcı təşəbbüs nizamnamə kapitalını qoruma istəyi ilə əvəz olunur” (Demircuc-Kunt et al. 2010 s. 2). Demircuc-Kunt və Detragiache (2002) qeyd edirlər ki, daha sərt bank tənzimlənməsi və hüquqi sistem əmanətlərin sığortalanmasının risk artırıcı təsirini azalda bilər. Kapitalın “mexaniki təsiri” adlı nəzəriyyəyə əsasən, bankın portfel, monitoring və nəzarət fəaliyyəti sabit saxlanılsa, kapital artımı bankın iflas ehtimalını azalda bilər. Bundan əlavə, bank monitoringinə dair ədəbiyyata əsasən, kapital monitoring keyfiyyətini artıraraq riski azaldır (Allen, Carletti və Marquez 2006).

Bəzi nəzəri modellərə görə isə kapital tələbləri bank sektorunda sabitliyə töhfə vermir. Belə ki, “orta kənarlaşma” hipotezinə əsasən, kapital nisbətən bahalı

maliyyələşmə üsuludursa, kapitalın artımı mənfəəti azalda bilər. Nəticədə, faydasını maksimallaşdırmağa çalışan bank yüksək gəlir əldə etmək üçün daha riskli portfel seçə bilər. Riskin artımının kapitalın artımını üstələməsi isə maliyyə böhranı ilə nəticələnə bilər (Koehn və Santomero 1980, Kim və Santomero 1988 və Rochet 1992).

Bank kapitalının təsirinə dair mövcud empirik təhlillərin nəticələri də bir-birindən fərqlənir. Agoraki et al. (2011) Mərkəzi və Şərqi Avropanın keçid ölkələrinin bank sektorunu 1994-2005-ci illər üçün tədqiq etmişdir. Tədqiqat işi kapital və bank tənzimləmələrinin portfel riskinin azaldılmasında effektiv drayver olduğunu müəyyən etmişdir. Jacques və Nigro (1997) kapitalın riskə azaldıcı təsir göstərdiyini 2570 ABŞ bankının timsalında göstərmişdir. Lee və Hsieh (2012) 42 Asiya ölkəsinin təcrübəsini təhlil etmişdir. Ümumilikdə, tədqiqat işi “moral hazard” hipotezini dəstəkləyərək kapitalın riskə azaldıcı təsir göstərdiyini aşkar etmişdir.

Bundan əlavə, təhlil digər təsiredici amillərin, o cümlədən bankların növü, ölkələrin gəlir səviyyəsi, regionların töhfəsini nəzərə almışdır. Empirik təhlilin nəticəsinə əsasən, kommersiya və habelə, aşağı orta gəlirli və Uzaq Şərq və Mərkəzi Asiya ölkələrinin banklarında kapital artımı riskə ən böyük neqativ təsir göstərir. Berger və Bouwman (2012) kapital artımının kiçik bankların iflas ehtimalını bütün dövrlərdə, orta və böyük həcmli bankların isə yalnız böhran dövründə azaltdığını qeyd etmişdir. Digər bir qlobal təhlildə Pasiouras et al. (2006) kapital tələbi ilə bankların Fitch reytingləri arasında neqativ əlaqənin olduğunu göstərmişdir.

Fernandez and Gonzalez (2005) digər prudensial tələblərin aşağı olması halında sərt kapital tələblərinin riski azaltdığını qeyd edir. Bundan əlavə, “moral hazard” hipotezinin əksinə, bəzi tədqiqat işləri aşağı kapitalı bankların izafi risk davranışını aşkar etməmişdir. Bu nəticə banklara tənzimləyici təşkilatlar və depozitorlar tərəfindən effektiv nəzarət edilməsi (“bazar intizamı”) ilə izah oluna bilər (Duan, Moreau və Sealey 1992). Həmçinin, izafi risk kapitalın itirilməsinə səbəb ola biləcəyi üçün bank menecerləri riskin artımına daha az maraq göstərirlər (Keeley 1990).

Bəzi empirik təhlillərdə kapital ilə risk arasında əhəmiyyətli əlaqə aşkar edilməmişdir. Kopecky və VanHoose (2006) çox yüksək kapital tələblərinin vaxtı keçmiş kreditlərin həcmi azaltdığını, amma nisbətən aşağı kapital tələblərinin kredit defoltuna əhəmiyyətli təsir etmədiyini göstərmişdir. Kendall (1992) yüksək kapital tələblərinin müəyyən dövrdə risk artırıcı təsirə malik olduğunu, bununla belə, bank sektorunda ümumi risk trendini dəyişdirmədiyini müəyyən etmişdir. 107 ölkəni əhatə edən qlobal təhlildə Barth et al. (2004) kapital məhdudiyəti ilə vaxtı keçmiş kreditlər

arasında əhəmiyyətli əlaqə aşkar etməmişdir.

2. Hipotez, statistik baza və metodologiya

Bu bölmədə hipotezlərin irəli sürülməsi, statistik bazanın və modelin geniş təsviri öz əksini tapmışdır.

2.1. Hipotezlərin irəli sürülməsi

Öncəki bölmələrdə qeyd olunduğu kimi, nəzəri və empirik təhlillər yüksək kapitallı bankların nisbətən az kapitallı rəqiblərinə nəzərən daha gəlirli olduğunu göstərir. Pozitiv təsir bir neçə hipotez, o cümlədən “iflas xərci hipotezi” və “siqnal hipotezi” ilə izah oluna bilər. “İflas xərci hipotezi” yüksək kapitallı bankların aşağı kapitallı banklara nəzərən aşağı iflas xərcinə malik olduğunu və beləliklə, sığortalanmayan öhdəlikləri nisbətən aşağı faizlə cəlb etdiyini irəli sürür. Bundan əlavə, “siqnal hipotezinə” əsasən, maliyyə vasitəçiləri yüksək mənfəət gözləntilərini kapitalı artırmaq yolu ilə bazara çatdırı bilərlər.

Yuxarıda müzakirə edilən ədəbiyyata əsaslanaraq, yüksək kapitalın mənfəəti əhəmiyyətli dərəcədə artırdığı fikrini irəli sürmək olar.

H1. Bank kapitalının kommersiya banklarının mənfəətinə təsiri əhəmiyyətli dərəcədə müsbətdir; əlaqənin əhəmiyyətli dərəcədə mənfəətli olduğuna dair alternativ hipotezə qarşı test edilir.

“Moral hazard” hipotezinə əsasən, sabit faizli əmanətlərin sığortalanması mexanizmi risk artırıcı təsirə malik olsa da, bank kapitalı riskin izafi artımının qarşısını alır.

H2. Kapital ilə bankların riski arasında əhəmiyyətli mənfəət əlaqə mövcuddur; əlaqənin əhəmiyyətli dərəcədə müsbət olduğuna dair alternativ hipotezə qarşı test edilir.

Ümumilikdə, tədqiqat işi aşağıdakı sualları cavablandırır. Birincisi, kapital bankların mənfəətinə əhəmiyyətli pozitiv təsir göstərirmi? İkincisi, kapital bankların riskinə əhəmiyyətli mənfəət təsir göstərirmi?

2.2. Statistik baza

2.2.1. Statistik bazanın mənbəyi və təsviri

Statistik baza Azərbaycan Mərkəzi Bankından (AMB) əldə olunmuşdur. AMB Azərbaycan kommertiya banklarının balans, habelə mənfəət və zərər hesablarına dair maliyyə göstəricilərini dərc edir. Mövcud məlumatlar kommertiya banklarının göstəricilərinin 2009-cu ilin fevral ayından 2012-ci ilin dekabr ayınadək 47 aylıq zaman sırasından ibarətdir. Statistik baza tədqiqatçının son dövrlərə aid təhlil aparmasına imkan verir ki, bu da bir öncəki empirik təhlillərlə müqayisədə üstünlükdür.

Cədvəl 3.1: Dəyişənlərin xülasəsi və təsviri

Klasifikasiya	Dəyişənlər	Təsvir
Mənfəətlilik	ROA	Aktivlərin gəlirliliyi
Risk	NPL	Vaxtı keçmiş kreditlərin cəmi aktivlərə nisbəti
Kapital	EQ	Kapitalın cəmi aktivlərə nisbəti
	SIZE	Cəmi aktivlər
Nəzarət dəyişənləri	DAR	Depozitlərin cəmi aktivlərə nisbəti
	LAR	Kreditlərin cəmi aktivlərə nisbəti

Vaxtı keçmiş kreditlərin cəmi aktivlərə olan nisbəti Berger (1992), Berger və Udell (1992), və Shrieves və Dahl (1992) tərəfindən təqdim edildiyi kimi risk göstəricisi olaraq istifadə edilir.

2.2.2. Statistik xülasə

Cədvəl 3.2 modeldə istifadə olunan dəyişənlərin ədədi ortasını, standard deviasiyasını, minimum və maksimumunu göstərir. Bank sektorunun orta həcmi təxminən 12.8 mlrd. manat təşkil edir. Vaxtı keçmiş kreditlərin həcmi aşağıdır (5.3%) ki, bu da Azərbaycan banklarının iflas ehtimalının çox aşağı olduğunu göstərir.

Cədvəl 3.2: Statistik xülasə

Dəyişənlə	Ədədi	Stand.	Min.	Maks

r	orta	dev.		.
NPL	5.261702	1.31307	2.7	6.9
ROA	.7255319	.6322727	-1.1	2.2
EQ	16.90851	1.564946	14.5	20.3
				17643
Size*	12788.75	2056.752	8815	.4
LAR	69.36383	1.622186	64.6	71.8
DAR	56.65745	9.127401	38.6	67.7

*Milyon manatla (AZN)

2.3. Metodologiya

Burada Ezike and M.O. (2013) tərəfindən istifadə olunmuş bənzər metodologiya vasitəsilə əvvəlki bölmədə kapitallaşma ilə bank fəaliyyəti arasında əlaqəyə dair irəli sürülmüş hipotezlər test edilir. Reqrəssiyanı hesablamaq üçün OLS ekonometrik üsulundan istifadə edilir.

2.3.1. Bank mənfəəti ilə kapital arasında əlaqə

Birinci hipotezi test etmək üçün mənfəət ilə kapitalın reqrəssiyası hesablanılır:

$$Mənfəətlilik_t = \beta_1 * EQ_t + \theta * CV_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

burada, ROA_t t zamanındakı mənfəətdir; CV_t nəzarət dəyişənlərindən, o cümlədən, bank aktivlərinin cəmindən ($SIZE_t$), kreditlərin cəmi aktivlərə nisbətindən (LAR_t), depozitlərin cəmi aktivlərə nisbətindən (DAR_t) ibarətdir və yekun olaraq, ε_t xətanı təşkil edir. Əgər $\beta_1 > 0$ ($\beta_1 < 0$), kapital artımı daha çox (əks halda, az) arzuolunandır.

2.3.2. Bank riski ilə kapital arasında əlaqə

Sonuncu hipotezi test etmək üçün kapital ilə risk arasındakı reqrəssiya OLS-dən istifadə edilməklə hesablanır:

$$Risk_t = \alpha_1 * EQ_t + \sigma * CV_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

burada, CV_t nəzarət dəyişənidir ki, bu da depozitlərin cəmi aktivlərə nisbətindən (DAR_t), aktivlərin cəmindən ($SIZE_t$) ibarətdir. Əgər $\alpha_1 < 0$ əhəmiyyətlidirsə, kapital artımı riski azaldır.

3. Empirik nəticələr

Bu bölmədə empirik təhlillərin nəticələri öz əksini tapır. İlk olaraq, bank kapitalının mənfəətə təsiri nəzərdən keçirilir. İkincisi, kapitallaşma ilə risk arasındakı əlaqəyə baxılır.

3.1. Bank mənfəəti və kapital arasında əlaqə

Cədvəl 4.1. mənfəət və kapital arasında reqressiyanın nəticələrini əks etdirir.

Cədvəl 4.1: Kapital və mənfəətlilik arasında əlaqə - OLS nəticələri

Dəyişən	Əmsal	Std. xəta	t- statistikası	Ehtimal
EQ	0.149760	0.06833	2.19	0.0339
SIZE	0.000139214	7.146e-005	1.95	0.0579
LAR	-0.00608163	0.02555	-0.238	0.8130
DAR	-0.0558353	0.01051	-5.31	0.0000
<i>Durbin- Watson stat</i>	1.73	<i>Akaike info criterion</i>	1.26301	
<i>Log-likelihood</i>	-25.6807	<i>Schwarz criterion</i>	1.32226	

Kapital əmsalının 5% etibarlılıq intervalında pozitiv olması yüksək kapitallı bankların zəif kapitallı rəqiblərinə nəzərən daha yüksək gəlir əldə etdiyini göstərir. Bu nəticə “iflas xərci” hipotezini təsdiqləyərək kapitalını artıran bankların aşağı borclanma faizindən faydalandığını göstərir.

Nəzarət dəyişənlərindən yalnız depozitlərin cəmi aktivlərə nisbəti əhəmiyyətlidir. Bu nəticə bazar intizamı ilə izah oluna bilər ki, bu da çox saylı depozitorlar tərəfindən nəzarət olunan bankların daha yaxşı portfel seçimi etdiyini göstərir. Ənənəvi baxışın əksinə, böyük bankların həcm üstünlüyündən faydalandığı təsdiqini tapmadı. Bank həcmində əhəmiyyətli deyildir ki, bu da Berger və Bouwman (2012) tərəfindən aparılmış tədqiqat işinin nəticəsi ilə eynilik təşkil edir.

Ümumilikdə, kapitalın Azərbaycan banklarının mənfəətinə müsbət təsiri vardır.

3.2. Bank riski və kapital arasında əlaqə

Cədvəl 4.2. kapitalın riskə təsirinə dair Regressiya (2)-nin nəticələrini əks etdirir.

Cədvəl 4.2: Kapital və risk arasında əlaqə - OLS nəticələri

Dəyişən	Əmsal	Std. xəta	t- statistikası	Ehtimal
EQ	-0.0973605	0.02129	-4.57	0.0000
SIZE	0.000246787	5.576e-005	4.43	0.0000
DAR	0.0663101	0.01339	4.95	0.0001
<i>Durbin- Watson stat</i>	2.564	<i>Akaike info criterion</i>	1.74398	
<i>Log-likelihood</i>	-37.9835	<i>Schwarz criterion</i>	1.78842	

Cədvəl 4.2.-dən göründüyü kimi, kapital əmsalı 1% etibarlılıq intervalında mənfidir. Bu nəticəyə əsasən, kapital artımı riskə azaldıcı təsir göstərir. Belə ki, izafi risk kapitalın itirilməsinə səbəb ola biləcəyi üçün bank menecerləri kapital artımından sonrakı dövrdə riskin artımına daha az maraq göstərirlər. Hər iki nəzarət dəyişənlərinin əmsalları 1% intervalında əhəmiyyətlidir.

Nəticə

Kapital artımının bank fəaliyyətinə təsirinin təhlili maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Mövzunun əhəmiyyətinə baxmayaraq, kapitalın bank fəaliyyətinə təsiri barədə empirik təhlillər keçid ölkələri üçün məhduddur. Bu məqalədə kapitalın Azərbaycan banklarının mənfəət və riskinə təsiri 2009-cu ilin fevral ayından 2012-ci ilin dekabr ayınadək olan dövr üzrə aylıq məlumatlar əsasında tədqiq edilir. Əsas nəticələr aşağıdakı kimi ümumiləşdirilə bilər:

- i. ***Kapital ilə mənfəətlilik arasında müsbət əlaqə mövcuddur.*** “İflas xərci” hipotezinə əsasən, kapital artımı sığortalananmayan öhdəliklər üzrə aşağı borclanma faizini (başqa sözlə, aşağı maliyyələşmə xərcini) və beləliklə, daha yüksək gəlirliliyi təmin edir.
- ii. ***Kapital artımı riskə azaldıcı təsir göstərir.*** Bu “moral hazard” hipotezi ilə izah oluna bilər. Belə ki, “moral hazard” hipotezinə əsasən, izafi risk kapitalın

itirilməsinə səbəb ola biləcəyi üçün bank menecerləri kapital artımından sonrakı dövrdə riskin artımına daha az maraq göstərirlər.

Ümumilikdə, bu məqalə ilə aparılan tədqiqat kapitalın Azərbaycan banklarının fəaliyyətinə müsbət təsir göstərdiyini aşkar etmişdir. Məqalənin nəticələri Azərbaycan bank menecerləri və tənzimləyiciləri üçün praktiki əhəmiyyətə malik ola bilər. Çünki kapitalın bank fəaliyyətinə təsirindən asılı olaraq kapitallaşma təşviq edilə bilər. Empirik nəticələr maliyyə sabitliyini təmin etmək üçün tənzimləyicilərin kapitallaşmanı təşviq etməsini tövsiyə edir.

Ədəbiyyat

1. Agoraki, M., Delis, M.D., Pasiouras, F., 2011. Regulations, competition and bank risk-taking in transition countries. Journal of Financial Stability 7, 38–48.
2. Altunbas, Y.S., Carbo, E., Gardener, P.M., Molyneux, P., 2007. Examining the relationships between capital, risk and efficiency in European banking. European Financial Management 13, 49–70.
3. Barth, J. R., Caprio, G., & Levine, R., 2004. Bank regulation and supervision: What works best? Journal of Financial Intermediation 13, 205–248.
4. Barth, J.R., Caprio Jr., G., Levine, R., 2001. The regulation and supervision of banks around the world: a new database. In: Litan, R. E., Herring, R. (Eds.), Integrating Emerging Market Countries into the Global Financial System. Brookings-Wharton Papers in Financial Services, Brookings Institution Press, pp. 183–240.
5. Berger, A.N., 1995. The relationship between capital and earnings in banking. Journal of Money, Credit and Banking 27, 432–456.
6. Calomiris, P., and Rob, R., 1999. The Impact of Capital-Based Regulation on Bank Risk-Taking. Journal of Financial Intermediation, 8, 317-352.
7. Calomiris, C. W., and Kahn, C. M., 1991. The role of demandable debt in structuring optimal banking arrangements. American Economic Review 81, 497–513.
8. Demirgüç-Kunt, A., Kane, E., 2002. Deposit insurance around the world: where does it work? Journal of Economic Perspectives 16, 175–195.
9. Demirgüç-Kunt, A., Huizinga, H., 1999. Determinants of commercial bank interest margins and profitability: some international evidence. World Bank Economic Review 13, 379–408.
10. Ezike J.E. and M.O, 2013. Capital Adequacy Standards, Basle Accord And Bank Performance: The Nigerian Experience (A Case Study Of Selected Banks In Nigeria). Asian Economic and Financial Review 3, 146-159
11. Jacques, K., Nigro, P., 1997. Risk-based capital, portfolio risk and bank capital: a simultaneous equations approach. Journal of Economics and Business 49, 533–547.
12. Kahane, Y., 1977. Capital adequacy and the regulation of financial intermediaries. Journal of Banking and Finance 1
13. Keeley, M. C., 1990. Deposit insurance, risk, and market power in banking. American Economic Review 80, 1183–1200.

14. Kim, D., Santomero, A.M., 1988. Risk in banking and capital regulation. Journal of Finance 43, 1219–1233.
15. Koehn, M., Santomero, A., 1980. Regulation of bank capital and portfolio risk. Journal of Finance 35, 1235–1245.
16. Kopecky, K.J., VanHoose, D., 2006. Capital regulation, heterogeneous monitoring costs, and aggregate loan quality. Journal of Banking and Finance 30, 2235-2255.
17. Kwan, S., Eisenbeis, R.A., 1997. Bank risk, capitalization, and operating efficiency. Journal of Financial Services Research 12, 117–131.
18. Rime, B., 2001. Capital requirements and bank behavior: empirical evidence for Switzerland. Journal of Banking and Finance 25, 789–805.
19. Santos, J. A. C., 2001. Bank capital regulation in contemporary banking theory: A review of literature. Financial Markets, Institutions and Instruments 10, 41–84.
20. Shrieves, R. E., & Dahl, D., 1992. The impact of regulation on bank equity infusions. Journal of Banking and Finance 16, 439–457.